

УДК 94:316.422(437.6)

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2020-12-9>

Ткаченко І.В.

ДОСВІД ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

У статті розглянуто досвід постсоціалістичної трансформації у Словацькій Республіці після Оксамитової революції та здобуття незалежності внаслідок розпаду Чехословаччини у 1993 р. Досліджено процес реформування суспільства і держави, перехід від комуністичної до західної моделі господарювання, роль громадського сектору на шляху до вступу у ЄС та НАТО. Визначено, що реформування влади, суспільства і держави, започатковані ще в спільній державі чехів і словаків під проводом В. Гавела у 1990-1992 рр., мали важливе значення для формування і подальшого становлення незалежної Словаччини, адже, не зважаючи на певні відмінності, європейський вектор був ключовим фактором, який визначив прискорену модернізацію і перехід від планового соціалізму до вільного ринку. Вказано, що «мирне розлучення» з Чехією стало одним з найвагоміших кроків на шляху успішної європейської інтеграції Словаччини.

Представлено ключову роль громадянського суспільства у процесі трансформації словацької держави, подоланні негативних наслідків домінування комуністичної ідеології на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції. Громадський сектор став тією рушійною силою, який спрямував словацьке суспільство шляхом прискореної модернізації в період 1998-2006 рр. Показано процес боротьби прихильників європейського вибору з проросійською політикою В. Мечіара, період правління якого слід охарактеризувати як «словацький кучмізм». Перемога проєвропейських сил у 1998 р. сприяла прискоренню модернізаційних процесів у Словаччині, проведенню необхідних для вступу до ЄС та НАТО змін у суспільстві та державному будівництві.

Ключові слова: *суспільно-політична модернізація, європейська інтеграція, громадянське суспільство, постсоціалістична трансформація, громадський сектор, членство в ЄС та НАТО.*

Виникнення незалежної Словацької держави з 1 січня 1993 р. внаслідок «мирного розлучення» у Чехословаччині ознаменувало собою не лише появу нової незалежної держави на східному кордоні Західного світу. Для самих словаків це стало подією першорядного історичного значення – після століття тоталітарних експериментів (нацистських і комуністичних) вперше вони дістали змогу контролювати власну історію.

На відміну від своїх сусідів по регіону – чехів, поляків та угорців – словаки не мали або мали зовсім незначний досвід державного будівництва. В кінці ХХ ст., після краху комуністичної доктрини, країни, які належать до Вишеградської четвірки, мали повернути собі історію, яку вони тимчасово втратили – історію належності до західної цивілізації і відповідного вектору розвитку. Для Словаччини ключовим фактором руху в напрямку західної ринкової демократії стали реформи, які проводилися в Чехословаччині у листопаді 1989 – кінці 1992 рр.

Для України, яка безпосередньо межує зі Словаччиною, істотне значення має досвід регіону Центрально-Східної Європи у здійсненні «західного» модернізаційного прориву. Важливо також, що Словаччина і Україна мають багато спільних рис і спільних сторінок в історії. Колись частина українських і словацьких земель входили до складу однієї з держав Європи – Австро-Угорської імперії. Обидві країни до здобуття незалежності мали надзвичайно незначний досвід державного будівництва в першій половині ХХ ст. Спільним став і пошук обома країнами свого місця після здобуття незалежності на шляху посткомуністичної трансформації держави та суспільства.

Нині одним із плюсів налагодження дієвого контакту України і Словаччини може стати як запозичення досвіду суспільно-політичної модернізації Словацької держави, особливо, що стосується налагодження механізмів громадського контролю над владою (до чого Україна за 29 років незалежності так і не змогла наблизитись), так і той факт, що Словаччина може відіграти велику роль у налагодженні тієї ділянки роботи Вишеградської групи, що спрямована на підтримку українських євроінтеграційних прагнень. Як відомо, центром Вишеградської співпраці є саме Братислава – у словацькій столиці розміщений Вишеградський секретаріат та Вишеградський фонд [1].

Хоча Словаччина почала самостійне державне будівництво з 1993 р., за цей короткий в історичному розрізі час вона досягла величезних у порівнянні з Україною успіхів, адже стала членом ЄС та НАТО, що й досі є лише мрією для Української держави. Словацьку Республіку вважають одним із найуспішніших зразків інтеграції в євроатлантичні структури. Окрім того, з колишніх країн соціалістичного табору лише Словаччина і Словенія увійшли до зони євро [2].

Такі серйозні успіхи у посткомуністичній трансформації суспільства, поєднані з прискореною європейською інтеграцією, безпосереднє сусідство з Україною викликають підвищений інтерес дослідників до посткомуністичних країн в цілому і Словаччини зокрема. Серед українських авторів, до кола наукових інтересів яких входить словацька проблематика, відзначимо Є. Кіш [3], А. Ключковича [4], А. Кудряченка [5], С. Логінова [1], П. Черника [6] тощо, які розглядали процеси в Словаччині в контексті побудови нової системи міжнародних відносин у посткомуністичній Європі. Що ж стосується безпосередньо розвитку громадського сектору Словаччини, існує низка досліджень європейських авторів, присвячених становленню громадянського суспільства в нових членах ЄС. Серед них зазначимо монографії «Nations in Transit 2007: Democratization from Central Europe to Eurasia» [7], «Public employment in European Union member states» [8], а також «The Third Sector in Europe: Prospects and challenges» [9], у яких розглядається процес суспільно-політичної трансформації у постсоціалістичних країнах Європи, зокрема і в Словацькій Республіці.

Після колапсу комуністичного режиму в Чехословаччині в 1989 р. Словаччина пройшла довгий і складний шлях переходу до розвинутої

демократії. Принципові віхи на цьому шляху містили системні зміни в суспільстві колишньої Чехословаччини в період між 1990 і 1992 рр., постання незалежної словацької держави в січні 1993 р., боротьба популістських і націоналістичних сил проти демократичного правового режиму в країні в 1994-1998 рр., подолання авторитарних тенденцій і деформацій, а також період швидких про-демократичних і про-ринкових реформ, запроваджених у 1998-2006 рр., які визначили європейський і євроатлантичний вибір Словаччини [7, р. 630].

Враховуючи вступ країни до таких інституцій, як Організація економічного співробітництва і розвитку (2000 р.), Світової організації торгівлі (1995 р.), Європейського Союзу (2004 р.) та НАТО (2004 р.) дають можливість розглядати Словаччину як країну консолідованої демократії і успішно функціонуючої ринкової економіки [7, р. 630]. Роль неурядових організацій, громадянського суспільства, доступу до публічної інформації в цьому процесі важко переоцінити – адже саме громадський сектор став одним із рушіїв суспільно-політичної трансформації і модернізації посткомуністичного суспільства Словаччини та запорукою успішності на шляху інтеграції до ЄС та НАТО, тією силою, яка спрямувала словацьке суспільство в напрямку прискореної модернізації в період 1998-2006 рр.

Важливою віхою, яка визначила європейське майбутнє регіону Центрально-Східної Європи, став рубіж 80-90-х рр. ХХ ст. Внаслідок Оксамитової революції в Чехословаччині, як і в інших країнах Центрально-Східної Європи, були розроблені плани та програми ринкової трансформації, в основу якої було покладено шокову терапію, тобто роздержавлення і приватизація одночасно, подолання монополізму та одночасний розвиток конкуренції, лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності тощо [10, с. 229].

Словаччина, будучи частиною держави чехів і словаків до 1993 р., отримала ті ж самі стартові умови для реформ, як і її сусіди по регіону. До того ж реформування влади, суспільства і держави, започатковані в Чехословаччині під проводом В. Гавела, мали важливе значення для незалежної Словацької держави, адже, не зважаючи на певні відмінності, європейський вектор був ключовим фактором, який визначив прискорену модернізацію і перехід від планового соціалізму до вільного ринку.

Разом з тим слід відмітити, що з початком старту реформ ще у Чехословаччині стали помітними відмінності у їх сприйнятті чехами та словаками. Чеські політичні кола, теоретики-економісти і державні діячі із самого початку обрали радикальний варіант ринкової реформи методами «шокової терапії». Цей сценарій з 1990 р. був впроваджений для Чехословаччини в цілому. Виступаючи у вересні 1990 р. у Вашингтоні, «батько-реформатор» В. Клаус так охарактеризував завдання розробленого під його керівництвом та затвердженого чехословацьким парламентом плану основних ринкових перетворень: повна відміна або масштабне зниження

державних дотацій; високий ступінь лібералізації цін; лібералізація зовнішньої торгівлі; відкриття назовні досить закритої національної економіки; введення різних ступенів конвертованості національної грошової одиниці; роздержавлення і широка приватизація тощо [11, с. 13].

Таким чином, ще до розпаду Чехословаччини, у 1990-1992 рр. було здійснено певні кроки, спрямовані на модернізацію економіки – відмінено централізоване регулювання більшості оптових і роздрібних цін, запроваджено свободу приватного підприємництва, ліквідовано державну монополію зовнішньої торгівлі тощо. Успішності реформ сприяло й те, що на 1989 р. Чехословаччина мала найбільшу з постсоціалістичних країн пропорцію щодо експорту в країни Заходу і не потерпала від гіперінфляції чи боргової кризи, як її сусіди по регіону. Завдячуючи таким сприятливим стартовим умовам для реформ, чехословацький уряд виглядав переконливішим за уряди інших колишніх соціалістичних держав. Чи не єдине, чого не вдалося зробити реформаторам на чолі з В. Гавелом, – зберегти спільну державу чехів і словаків. Занадто вже сильним було прагнення «молодшого брата» будувати «власну домівку». Проте «розлучення відбулося у цивілізований спосіб – чехи не привласнили собі, як це зробила Москва у випадку з країнами СРСР, ані золотовалютних резервів, ані зарубіжних активів держави, що припинила своє існування» [12].

Разом з тим, шокова терапія виявила неоднорідність (відому і до того) економічного розвитку чеських та словацьких земель у складі єдиної держави. Для більш розвинутих індустріально чеських і моравських земель «шокове» реформування мало в цілому позитивні наслідки. Однак слабша напівфабрикатна словацька економіка виявилася неспроможною так швидко адаптуватися до нових ринкових умов, що призвело до складних соціальних наслідків і падіння рівня життя пересічних громадян.

Цілком природно, що такий стан речей викликав вмотивоване невдоволення таким перебігом реформ у словацькому суспільстві. Наростанню протиріч сприяла також активність громадського сектору Словаччини, який з колапсом державної соціалістичної системи у 1989 р. розпочав нову фазу свого розвитку. У нових політичних умовах словацькі громадські активісти використали свою щойно здобуту свободу для розвитку нових форм активності, особливо у тих галузях, які раніше перебували під впливом державної ідеології. Процес формування громадянського суспільства і розбудови громадського сектору було відновлено одразу після повалення соціалізму. Значною мірою прискореному становленню громадянського суспільства посприяв ліберальний закон про об'єднання громадян.

Таким чином, у Словаччині у 1990-1992 рр. наростала популярність національно-популістських політичних сил і громадських рухів, представники яких були радикальними прихильниками словацької незалежності. Результати загальнодержавних і республіканських виборів 1992 р. підтвердили принципово

різну соціально-економічну і політичну орієнтацію громадян Чехії і Словаччини. Чеські виборці віддали перевагу правій Громадянській демократичній партії В. Клауса – 29,73% голосів, а словацькі – пронаціональному руху за демократичну Словаччину В. Мечіара – 37,26% голосів. За словами чеського історика І. Покорни, за такого стану речей важко було конституювати функціонуючий парламент і дієздатну владу. Тому переможці виборів у серії переговорів домовились про поділ федерації. 25 листопада 1992 р. Федеральні збори прийняли рішення про припинення існування Чехословаччини, а 16 грудня Чеська національна рада схвалила конституцію самостійної Чеської держави [11, с. 13].

Таким чином, з проголошенням незалежних Чеської і Словацької республік завершився і перший етап їх постсоціалістичної трансформації (листопад 1989 р. – кінець 1992 р.). Для обох країн цей етап виявився найважливішим. Однак для Словаччини він позначився як помітними соціально-економічними та суспільно-політичними зрушеннями, так і здобуттям власної незалежної держави. Разом з тим, мирне розлучення із Чехією, а також спільний старт постсоціалістичної трансформації, напрям на європейську інтеграцію, закладений одразу після Оксамитової революції, стали запорукою успішності нової незалежної держави.

Запорукою успішності Словацької держави стало формування розвинутого громадянського суспільства, яке брало активну участь у суспільних процесах у новій європейській державі. Одним із ключових факторів, які визначили динамічний розвиток громадянського суспільства Словаччини, є налагодження тісної співпраці громадського сектору з державними інституціями. Державна влада в цілому з часу здобуття незалежності демонструє, за виключенням періоду правління В. Мечіара, постійну увагу до потреб розвитку громадянського суспільства в Словаччині і поважає незалежність громадського сектору.

Протягом багатьох років їх взаємодія була продуктивною в сенсі налагодження дієвих механізмів залучення громадського сектору до прийняття публічно-правових рішень, особливо в період виборчих кампаній. Незважаючи на певні непорозуміння, які трапилися внаслідок деяких ініціатив нового уряду, який прийшов до влади у 2006 р., вже після того як держава, завдяки її активності неурядових організацій, досягла своєї мети – членства у ЄС та НАТО, а також зменшення фінансування активності організацій громадянського суспільства закордонними спонсорами, ситуація, що склалася, в цілому позитивно відбилася на здатності більш ефективно організувати свої зусилля у цій сфері.

Сфера закону та регуляторного середовища, які визначають взаємини громадського сектору зі владою в Словаччині, позбавлена надмірного державного тиску та непотрібної бюрократії. Громадський сектор оперує чітко визначеними законодавчими нормами і правилами, сформованими після 1989 р.

Однією з визначальних рис стрімкого розвитку громадянського суспільства є легка і прозора процедура реєстрації нових організацій. Базові права і можливості забезпечуються Конституцією Словаччини, яка в повному обсязі гарантує громадянам свободу слова (Стаття 29), свободу зборів (Стаття 28) і свободу об'єднань громадян (Статті 29 та 37). Як юридичні, так і приватні особи можуть вільно створювати неприбуткові організації, від яких згодом вимагається здійснення функцій, з метою яких вони створювалися. Міністерство внутрішніх справ також діє не лише як реєстратор організацій громадянського суспільства, але і як установа з наглядовими функціями.

Попри певні складнощі у відносинах з державною владою, особливо за часів президентства В. Мечіара, громадський сектор став справжнім локомотивом словацького суспільства на шляху європейської інтеграції в посткомуністичну добу. Успіх Словацької держави в 2004 р., коли вона стала членом ЄС та НАТО, був би неможливим без активного втручання громадського сектору у визначення вектору розвитку країни.

Відомо, що в середині 90-х рр. ХХ ст. Словаччину називали «чорною дірою» Європи через авторитарний стиль управління президента В. Мечіара, який порівнювали за стилем з правлінням тодішнього українського президента Л. Кучми. Саме через намагання В. Мечіара контролювати все, ЄС показав «червону» картку Словаччині, чого не було за всю історію розширення євроспільноти. За словами представника розташованого в Братиславі Інституту громадських проблем Григорія Месежнікова, у 1998 р. у Європі та й самій Словаччині були сумніви щодо того, у якому напрямку буде рухатись країна [2].

І це було не дивно, зважаючи на те, що коаліція, яка стала владною у новонародженій державі, на чолі з В. Мечіаром, не сприйняла необхідності «шокових» ринкових реформ, які впроваджувалися в Чехії та інших країнах регіону. Таким чином вийшло, що після здобуття незалежності Словаччина дещо загальмувала темпи реформ. Разом з тим, слід відмітити, що В. Мечіар позиціонував себе, а відтак і очолюваний ним рух за демократичну Словаччину, як прихильника послідовних, розрахованих на тривалий період ринкових реформ. Його особисте кредо: я за приватизацію, але послідовну, протягом кількох років, поки не визріють умови. У політичній сфері перший уряд незалежної Словаччини на чолі з ним визнав невинуватим прагнення застосовувати авторитарні методи керівництва, натомість вбачаючи перспективу у компетентності, політичному реалізмі та прагматизмі у державному управлінні [13, с. 33-34].

Національно-популістський коаліційний уряд незалежної Словаччини у період після 1993 р. зайняв відмінну від інших країн-членів Вишеграда позицію, за якої внутрішньо- й зовнішньополітичні процеси у Словаччині почали розвиватися за дещо відмінним, недемократичним сценарієм з орієнтацією на нейтралітет і Схід. У Словаччині у центрі уваги виявилось

формування суверенної державності й проблеми з численною угорською меншиною, через яку ускладнилися відносини між Словаччиною та Угорщиною. Словаччина, на чолі з прем'єр-міністром В. Мечіаром, на відміну від своїх Вишеградських сусідів, декларувала свою зовнішньополітичну спрямованість тільки вербально, внаслідок чого виявилася у тимчасовій ізоляції. На Мадридському саміті НАТО (1997 р.) Словаччину не було запрошено до вступу в Альянс, тоді як Польща, Чехія та Угорщина отримали пропозицію стати повноправними членами Північно-Атлантичного блоку 1999 р. [14, с. 90].

Період правління В. Мечіара, який можна в цілому охарактеризувати як «словацький кучмізм» характеризувався напруженою політичною боротьбою з прихильниками європейського вибору. Правління першого коаліційного уряду, який існував до кінця зими 1994 р., супроводжувалося труднощами в соціально-економічній сфері, ускладненням відносин з політичними опонентами. З проурядової більшості вийшла група депутатів і утворила ліберально орієнтований Демократичний союз, який став одним із ініціаторів зміни коаліції у березні 1994 р. В. Мечіар не отримав підтримки парламенту при обговоренні питання вотуму довіри і змушений був поступитися місцем прем'єра. Другий коаліційний уряд (березень-вересень 1994 р.) було оголошено тимчасовим. 30 вересня-1 жовтня 1994 р. відбулися перші загальнонаціональні парламентські вибори у Словаччині після одержання нею незалежності і треті вільні (позачергові) після повалення комуністичного режиму. Вибори 1994 р. інтерпретувалися як шанс для Словаччини щодо повернення до політичної і економічної стабільності, повернення на євроатлантичний вектор розвитку [4].

Невідповідність кроків, запропонованих В. Мечіаром, потребам розвитку словацького суспільства, політична поведінка словацького уряду в середині 90-х рр. ХХ ст. виявилися достатніми для того, щоб виключити Словаччину з процесу європейської і євроатлантичної інтеграції. Його головування в уряді упродовж 1994-1998 рр., що вирізнялося нерідкими порушеннями принципів демократії, доволі швидко спричинилося до втрати шансів на вступ до НАТО, а разом і до ЄС. Не допомогли і постійні декларації, що Словаччина, як і раніше, вважає пріоритетом досягнення свого членства у Північноатлантичному Альянсі. Внутрішня нестабільність і очевидне відхилення від демократичних принципів стали нездоланною перешкодою для здійснення євроатлантичної мрії у 1999 р., подібно до своїх сусідів по регіону.

Деструктивні заходи, до яких вживалися словацькі урядовці на чолі з В. Мечіаром, відверто проросійська орієнтація у зовнішньополітичній сфері наочно продемонстрували різницю між сприйняттям реформ і модернізації урядами Чехії і Словаччини, а також засвідчили ризики того, що країна може перетворитися на державу із незначними шансами на успішні ринкові перетворення [15, р. 527]. Водночас, як чеські політики були сконцентровані на економічних реформах і повсякденній діяльності щодо їх впровадження, у

Словаччині відбувалася конфронтація на усіх рівнях прийняття політичних рішень, що заважало процесу проведення реформ і посилювало протиріччя у суспільстві. Результати позачергових виборів, проведених у 1994 р., всупереч очікуванням опозиції, знову принесли успіх Руху за демократичну Словаччину і прем'єрський пост В. Мечіару (1994-1998 рр.), а паралельно з цим і несприйняття Західним світом обраного курсу розвитку держави, внаслідок чого Словаччину визнавали не готовою ні до вступу в ЄС, ні до вступу в НАТО, адже політичні процеси, які відбувалися в Словаччині в період з 1993 по 1998 рр., коли при владі знаходився уряд В. Мечіара, йшли всупереч нормам західних демократій, які, зі свого боку, виключали будь-який шанс вступу СР в трансатлантичні політичні та безпекові структури в найближчому майбутньому.

Не зважаючи на серйозне буксування реформ, з формального погляду Словаччина впевнено просувалася в напрямку європейської інтеграції – встановлення чітких критеріїв членства для країн-кандидатів на членство в ЄС стало основою для подачі Словацькою Республікою (1995 р.) офіційної заяви з проханням прийняти її до складу об'єднання. Такі критерії в цілому відповідали тим реформам, які потрібно було проводити в країні, щоб здійснити перехід від планової до ринкової економіки і від однопартійної держави до демократичної системи, незалежно від того, буде це відбуватися разом з ЄС чи без нього [16, с. 319].

Однак, відсутність консенсусу між провідними політичними елітами Словаччини стосовно євроатлантичного курсу та шляхів його реалізації, нерідко призводила до того, що стратегічні інтереси країни у сфері євроатлантичної інтеграції ставали розмінною монетою у протистоянні політичних сил всередині держави. Показовим став приклад, який характеризував провал європейського курсу В. Мечіара, щодо проведення референдуму стосовно вступу в НАТО. Як відомо, напередодні Мадридського саміту Альянсу в Словаччині було вирішено провести референдум з питання вступу країни до об'єднання (хоча ніхто її до нього тоді не запрошував). Як результат, референдум було зірвано, тільки 10% виборців прийшли висловити свою думку [17]. Цей факт засвідчив, що словацьке суспільство не сприйняло незрозумілої багатовекторності уряду В. Мечіара, який не зміг визначитись із напрямом реформ і вибором Захід-Схід у зовнішньополітичній сфері.

Крім того, не зважаючи на в цілому позитивне ставлення держави до громадських рухів, становлення громадянського суспільства, широку міжнародну підтримку демократизації і розвитку громадського сектору, здійснення посткомуністичної трансформації суспільних відносин, в період правління В. Мечіара влада демонструвала амбівалентне, а часом і негативне ставлення до громадянського суспільства і його лідерів. Водночас багато активних неприбуткових організацій дієво долучалися до критики дій влади, результатом чого стало повалення антиєвропейської владної коаліції в 1998 р. [19, с. 264].

Переломним для Словаччини став 1998 р., у якому відбулися кардинальні зміни у внутрішньому житті країни і зовнішній політиці, яка стала проєвропейською на протигагу проросійській В. Мечіара. В країні пройшли парламентські вибори, на яких завдяки згуртованості демократичних сил і акторів громадянського суспільства, а також унаслідок їхніх зусиль з мобілізації широких мас населення на підтримку суспільних змін, відбувся докорінний перелом. Важливе значення для подолання деструктивних тенденцій у розвитку держави мали зусилля громадянського суспільства, спрямовані на повалення антизахідного режиму. Зусиллями громадських активістів було проведено широку кампанію, спрямовану на забезпечення перемоги демократичних сил у парламентських виборах 1998 р. Завдяки зусиллям громадських організацій, на думку В. Тальяна, явка на парламентських виборах у 1998 р. склала 83% і стала найвищою за всю історію виборів у Словаччині. Внаслідок цих виборів до влади прийшла широка коаліція, яка виступала за вступ країни до ЄС та НАТО [2].

Після парламентських виборів країна повернулася на демократичну траєкторію свого розвитку. Було цілком відновлено демократичні механізми, нового імпульсу набув процес реалізації реформ, зміцнилася євроатлантична, зовнішньополітична орієнтація.

Коаліційна влада прем'єр-міністра М. Дзурінди, яка перемогла на парламентських виборах, і об'єднала критиків «мечіаризму», розгорнула надзвичайно бурхливу дипломатичну активність, поставивши за мету якомога швидше виведення Словаччини зі стану міжнародної ізоляції і подолати негативне рішення ЄС на Люксембурзькому саміті в грудні 1997 р., адже, як відомо, саме вона стала єдиним кандидатом у члени ЄС, який не виконав копенгагенські критерії щодо членства у об'єднанні. Нове керівництво Словаччини дало старт реальній, а не декларативній, співпраці з представниками європейської комісії і країнами-членами ЄС. Одним з перших конкретних кроків уряду стала розробка «Плану інтенсифікації процесу інтеграції Словацької Республіки до Європейського Союзу» (24 лютого 1999 р.), у якому словацька сторона зобов'язалася розвивати тісніші відносини зі всіма країнами-членами ЄС, зокрема Чехією та Угорщиною [16, с. 321].

У країні розгорнулася кампанія, спрямована на підвищення суспільної підтримки членства Словаччини в НАТО. Її активними учасниками стали державні діячі, представники політичних партій, неурядових організацій, релігійних об'єднань і громадянських ініціатив, експерти, журналісти, діячі культури, науки і мистецтва. Метою цієї кампанії було надання населенню Словаччини достовірної, вивіреної інформації стосовно НАТО, про історію, організаційну структуру, ціннісний підмурок цієї організації, про численні аспекти членства Словаччини в НАТО, наслідки її участі в системі колективної оборони, насамперед у плані забезпечення зовнішніх рамок щодо продовження процесу реформування країни [19].

Завдяки цим зусиллям вже у вересні 1999 р. Словаччина отримала План дій щодо членства в НАТО, а уряд прийняв національну програму вступу до нього, яка передбачала реформування збройних сил, ухвалення нового законодавства з питань безпеки та оборони, військової та оборонної стратегії. Зважаючи на те, що вступ до НАТО підтримувало 35% словацького населення, була проведена урядова кампанія, спрямована на збільшення підтримки населенням приєднання країни до цього військово-політичного союзу. Важливим моментом, який обумовив зростання суспільної підтримки євроатлантичної інтеграції Словаччини після 1998 р. стали гарантії державної безпеки, передбачені 5 статтею Вашингтонського договору [2].

Таким чином, режим В. Мечіара став поштовхом до посилення ролі громадського сектору Словаччини в процесі суспільної модернізації. Хоча його високо централізована і авторитарна влада була перешкодою для формування конструктивної, консультативної культури відносин між урядом і громадянським суспільством, водночас зростання незадоволення суспільства режимом В. Мечіара стало причиною поглиблення взаємодії та об'єднання зусиль різноманітних громадських організацій, що проявилися у формі різноманітних кампаній громадянської протидії антиєвропейській риторичній владі.

Слід зазначити істотну роль громадського сектору у суспільно-політичних зрушеннях, які відбувалися у Словаччині у посткомуністичну добу. Швидкий модернізаційний прорив, насамперед у сфері державного будівництва і визначення зовнішньополітичного пріоритету, відбувався завдяки активній діяльності громадянського суспільства. Відносини між громадським сектором у Словаччині і владою в цілому в період після 1989 р. відбувалися у спосіб, подібний до всіх сусідів Словаччини по Вишеградській четвірці: позначені на самому початку здійснення суспільної модернізації взаємною недовірою, в 90-х рр. ХХ ст. ці контакти стали основою розбудови справжньої ринкової економіки і відкритої демократії в державі. Як один із ключових здобутків громадського сектору Словаччини можемо відмітити його активну роль у вдосконаленні механізмів розподілу влади і забезпеченні дієвого громадського контролю над її діями. Одним із результатів такого вдосконалення стало прийняття у 2001 р. закону про вільний доступ громадян до державної інформації (крім випадків, коли така інформація є державною таємницею). Кожен громадянин згідно з цим законом має право вільно звернутися до органів влади щодо витрати державних коштів, і, якщо не отримає відповідь впродовж 8 днів, то може подати в суд навіть на президента. Суспільство, яке не хотіло відновлення соціалізму у будь-яких його проявах, стало справжнім локомотивом Словаччини на шляху європейської інтеграції.

Прихід до влади у 1998 р. політичних партій правого спрямування і обрання у травні 1998 р. президентом Словаччини кандидата від правих сил Р. Шустера, який переміг у другому турі символ минулої епохи В. Мечіара, створили

сприятливі соціально-економічні й політичні умови для прискореної модернізації, спрямованої на інтеграцію у світ Заходу. Не зважаючи на непрості взаємини правоцентристських партій, які сформували урядову коаліцію після парламентських виборів, протягом 1998-2002 рр. у площині практичної політики, особливо у сфері здійснення реформ, ці партії зуміли зберегти достатній рівень згуртованості, необхідний для реалізації урядової програми, в основі якої лежали ліберальні підходи до економічного розвитку. Низка системних перетворень, здійснених урядом М. Дзурінди, сприяли стабілізації внутрішньополітичного розвитку, а також швидко усунули демократичні дефіцити, успадковані від уряду В. Мечіара [4].

Значною підтримкою модернізаційних зрушень в Словаччині стала підтримка її європрагнень сусідами по Вишеградському блоку. Вибори, які проводилися у кожній з цих країн у 1997-1998 рр., стали переломними для співпраці Словаччини з Чехією, Угорщиною та Польщею. Певною мірою ці країни стали для Словаччини прикладом для наслідування у здійсненні реформ; також вони фактично підштовхнули більш інертну Словаччину у напрямку ЄС та НАТО. Пріоритетним завданням Словаччини стало відродження багато в чому підірваної попередніми роками довіри Заходу, а також зменшення відставання від згаданих сусідів у процесах євроінтеграції.

Після утворення нового уряду у жовтні 1998 р. партнери по Вишеграду висловили повну підтримку Словаччині на шляху повернення до інтеграційного простору. Таким чином, країна стала на шлях «навздогінної модернізації». З цим у Словаччини виникли певні проблеми, що були викликані наслідками соціалістичного способу господарювання. Економіка країни відрізнялася великою удільною вагою важкої промисловості, включно з підприємствами військово-промислового комплексу, які вирізнялися високим рівнем ресурсомісткості та імпортозалежності. Також після розпаду Чехословаччини Словаччина втратила 2/3 попереднього внутрішнього ринку. У таких умовах державне регулювання, яке домінувало протягом невдалого періоду самостійного плавання у 1993-1998 рр., довело свою неефективність. У зв'язку з необхідністю проведення дієвих реформ допомога Вишеграду стала для Словаччини чи не вирішальним фактором успішності модернізаційних зрушень.

Остерігаючись виникнення подальшого розмежування між претендентами на приєднання до ЄС і можливого порушення регіональної стабільності, країни Вишеградської групи на саміті, що відбувся 14 травня 1999 р. в Братиславі, звернулися до ЄС з пропозицією розпочати якомога швидші переговори зі Словаччиною з питання вступу цієї країни до ЄС. Вже 11 грудня 1999 р. за результатами гельсінського саміту ЄС Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина набули статусу кандидатів на вступ до Європейського Союзу.

Результатом спільних зусиль стало одночасне запрошення всіх країн-учасниць Вишеградського об'єднання на саміті ЄС у Копенгагені у грудні

2002 р. до вступу до ЄС і запрошення Словаччини до вступу до НАТО на пражському саміті Північноатлантичного альянсу у листопаді 2002 р. А вже трохи згодом, у 2004 р., процес модернізації у Словаччині та інших країнах Вишеграду ознаменувався принциповими віхами – 24 березня 2004 р. Словаччина набула повноправного членства у НАТО, а менш ніж за два місяці, 1 травня 2004 р., усі чотири країни Вишеградської групи вступили до Європейського Союзу [14, с. 93].

Запорукою успіху Словаччини у здійсненні постсоціалістичної трансформації, направленої на вступ до ЄС та НАТО, стала впевненість у тому, що словаків врешті-решт приймуть до складу цих організацій. Відтак реформи, які здійснювалися в країні, мали цілком прогнозований результат – європейське майбутнє. Через це країні вдалося провести низку реформ – адміністративну, судову, пенсійну тощо, зменшити податки з 42% до 19%, здійснити реформу системи охорони здоров'я, ухвалити поправки до конституції, а також новий кримінальний кодекс. Ефективно проведена реформа житлово-комунального господарства, яка передбачала капітальний ремонт будівель і підвищення енергоефективності комунального господарства також сприяла тому, що Словаччина успішно «європеїзувалася» і перейшла із групи бідних європейських країн до середньо розвинутих.

Таким чином, за період з 1999 по 2003 рр. Словацька Республіка спромоглася виконати практично всі поставлені завдання перед країною і її керівництвом. Словакам вдалося підвищити рівень середньої зарплати, зменшити кількість безробітних та імплементувати своє законодавство відповідно до європейських норм. Під час переговорів з Брюсселем Братислава дипломатичним шляхом добивалася дотацій для розвитку сільського господарства, інших галузей економіки.

Зусилля політиків і дипломатів були підкріплені волевиявленням словацького народу. У Словаччині референдум щодо вступу до ЄС відбувся 16-17 травня 2003 р. Виборці сказали «так» об'єднаній Європі. За попередніми даними, в референдумі прийняли участь 52,15% громадян. До того ж 92,46% словаків проголосували за вступ до ЄС. Проти вступу Братислави до ЄС було 6,2% виборців. Як заявив прем'єр-міністр Словаччини М. Дзуринда, більшість виборців віддали свої голоси за приєднання до Європейського Союзу, адже вони розуміли, що у країні немає іншого шляху, як шлях до Європи [16, с. 322-323]. А, отже, словаки зуміли довести, що вони були достойними, аби стати повноправними членами такого впливового міжнародного об'єднання, як Європейський Союз.

Нині Словацька Республіка входить до п'ятірки самих розвинених з колишніх соціалістичних країн, яка провела величезну трансформаційну роботу на шляху європейської інтеграції і з 1 травня 2004 р. є повноправним членом Європейського Союзу, чим знаменувала перехід до нового етапу існування своєї країни уже в межах розширеної Європи і єдиного внутрішнього ринку та

політико-безпекового простору ЄС. Таким чином, п'яте розширення ЄС, частиною якого стала молода Словацька держава, засвідчило, що для країн Європи немає альтернативного варіанту розвитку, крім того, що веде до географічного, ментального та економічного розширення меж єдиного європейського простору.

Якими ж стали здобутки Словаччини після вступу до ЄС? По-перше, європейська інтеграція для цієї маленької держави Центрально-Східної Європи стала бажаним геополітичним вибором. Окрім того, що завдяки вступу до ЄС Словаччина отримала, як і об'єднання в цілому, розширення зони стабільності в межах європейського континенту, а також посилення міжнародних економічних і політичних позицій держави. Словацька Республіка отримала широкі можливості для реалізації суспільного потенціалу, можливість брати участь у загальноєвропейських господарських і економічних процесах, реальні можливості для залучення інвестицій, новітніх технологій в різних галузях промисловості і сільського господарства.

Вступ до ЄС і НАТО дали маленькій Словаччині те, чого не могли б забезпечити жодні інші геополітичні альтернативи – відчуття безпеки і стабільності. Поступившись частиною суверенітету при вступі до Європейського Союзу, маленька сусідка України закріпила, принаймні на час існування об'єднання, свій державний статус і не стала, на відміну від України, мішенню для агресивного північно-східного сусіда, імперські амбіції якого простягаються значно західніше українсько-словацького кордону. Є частиною Північно-Атлантичного альянсу, Словаччина може почуватися захищеною, адже до нині жодна країна-член НАТО не стала, на відміну від України, Молдови, Грузії чи Азербайджану, об'єктом нападу колишнього «партнера» Чехословаччини по ОВД.

Успіх Словаччини на шляху постсоціалістичної модернізації є більш показовим, ніж у випадку з її безпосередніми сусідами по регіону. Не маючи істотних державницьких традицій, перебуваючи на правах «молодшого брата» у федерації чехів та словаків, з 1993 р. країні вдалося досягти вагомих результатів. Те, що громадянське суспільство було згуртованим навколо спільної європейської ідеї, дало Словаччині шанс на повернення у європейський простір.

Вступ до ЄС та НАТО закріпили у суспільній свідомості неповернення до колишніх стандартів в політиці та економіці, які панували під час радянської окупації та влади комуністичної партії. В ситуації, коли країна є невід'ємною частиною спільного європейського простору і продовжує поступову інтеграцію в загальноєвропейський організм, навіть тимчасовий прихід до влади у 2006 р. коаліції соціалістів, націоналістів та мечіарівців, які вважали пріоритетним стратегічне партнерство з Москвою, не міг змінити загальнодержавну тенденцію.

Із нестабільної постсоціалістичної країни з неконкурентоспроможною економікою Словаччина за понад два десятиліття європейської інтеграції перетворилася в одну із найбільш розвинутих із колишніх країн соцтабору. Свідченням ефективності величезної трансформаційної роботи стало те, що саме колишня «чорна діра Європи» першою серед своїх сусідів і колишніх партнерів по соціалістичному табору ввела в якості валюти євро (з 1 січня 2009 р.), що якнайкраще засвідчило стабільність її фінансового та банківського сектору. Економічну політику словацької держави цілком схвалюють керівні органи ЄС і міжнародні фінансові інституції, які вважають Словаччину найбільш прореформною країною серед нових членів ЄС.

Запорукою успіху при проведенні необхідних реформ у Словаччині став громадський сектор, який відіграв і продовжує відіграє важливу роль у процесах суспільно-політичної модернізації країни у посткомуністичний період. Вступ Словаччини до складу ЄС у 2004 р. був значною мірою обумовлений активною взаємодією громадянського суспільства і влади Словацької держави. Після 1989 р. в Чехословаччині, а з 1993 р. – у незалежній Словацькій Республіці були подолані посткомуністичні виклики і бар'єри на шляху активного розвитку громадянського суспільства, інкорпорації останнього до участі у процесах суспільно-політичної трансформації на шляху до ЄС.

У цьому сенсі успіх Словаччини може стати прикладом для наслідування в українських реаліях. Як засвідчили події останніх років, відсутність розвинутих інститутів громадянського суспільства в Україні стала однією із причин спочатку приходу до влади В. Януковича, а згодом – до трагічних подій в Криму та на Донбасі, окупації частини території держави внаслідок нехтування міжнародними зобов'язаннями країною-агресором. У словаків, принаймні у частини з них, були певні побоювання і застороги щодо участі в альянсі і необхідності євроінтеграції взагалі, однак ці та інші виклики були успішно подолані внаслідок реформ, а не їх імітації, як це протягом останніх вже 29 років відбувається в Україні.

Разом з тим відмітимо одну серйозну перевагу Словаччини і її сусідів по Вишеграду – на відміну від України, вони знали, що будуть врешті-решт включені до складу об'єднаної Європи. А, отже, реформи і модернізація від соціалізму до ринкової економіки були підкріплені впевненістю у тому, що ЄС не залишить їх наодинці зі своїми проблемами. На прикладі Словаччини ми можемо пересвідчитися, що успіх в реформах може прийти навіть за такий короткий період. Зважаючи на «багатовекторну» політику уряду В. Мечіара, результат, здобутий маленькою незалежною державою, може багато в чому стати прикладом для країн, які декларують європейські цінності і прагнуть реформувати власне суспільне життя і державну владу.

Список використаних джерел та літератури

1. Логінов Я. Україна-Словаччина: довгий шлях від байдужості до партнерства. [Електронний ресурс]. – Дзеркало тижня. Україна. – 2011. – № 10. – 19 березня. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/archives/818>
2. Сірук М. Як у Словаччині подолали «кучмізм»: уроки для України [Електронний ресурс]. – День. – Режим доступу: www.day.kiev.ua/uk/print/332587
3. Кіш Є. Центральна Європа в сучасній системі єврорегіональної інтеграції. – Ужгород: Ліра, 2008. – 440 с.
4. Ключкович А. Особливості розвитку партійної системи Словаччини в контексті суспільно-політичних трансформацій кінця ХХ – початку ХХІ ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/PSF/2009_11/Klyuchkovych.pdf
5. Кудряченко А. Україна і Вишеградська четвірка: стан та перспективи співпраці // Україна та Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин. – Братислава, 2010. – С. 37-53.
6. Черник П. Україна в геополітичних концепціях Чехії та Словаччини ХХ ст. // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2009. – Вип. 21. – С. 172-179.
7. Nations in Transit 2007: Democratization from Central Europe to Eurasia. – New York: Freedom House, 2007. – 777 p.
8. Public employment in European Union member states / Ministry of the Presidency. – Madrid, 2010. – 242 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dgaep.gov.pt/upload/RI_estudos%20Presid%C3%A4Ancias/Public_Employment_EU_MS.pdf
9. The Third Sector in Europe: Prospects and challenges. – New York, 2008. – 400 p.
10. Копійка В. Європейський Союз: Досвід розширення і Україна. – К.: Юридична думка, 2005. – 448 с.
11. Вовканич І., Свеженцева О. Особливості постсоціалістичної трансформації в Чеській Республіці в 90-х рр. ХХ ст. // Слов'янський вісник. – 2011. – Вип. 11. – С. 12-16.
12. Підлуцький О. Вацлав Гавел: інтелектуал, який здолав Абсурдистан. [Електронний ресурс]. – Дзеркало тижня. Україна. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/vatslav_gavel_intelektual,_yakiy_zdolav_absurdistan.html
13. Рудич Ф. Політичні лідери і стратегії реформ у країнах Центральної і Східної Європи // Політичний менеджмент. – 2007. – № 2. – С. 33-34.
14. Янчук Л. Роль «Вишеградської солідарності» у зовнішньополітичній діяльності Словацької Республіки (1989-2004 рр.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://histans.com/JournALL/mo/mo_2010_19/11.pdf
15. Evans G., Whitefield S. Identifying the Bases of Party Competition in Eastern Europe // British Journal of Political Science. – 1993. – № 4(23). – P. 521-548.
16. Янчук Л. Європейська інтеграція Словацької Республіки (1993-2004 рр.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://histans.com/JournALL/green/11/31.pdf>
17. Янчук Л. Досвід реалізації Євроінтеграційної стратегії Словацької Республіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://histans.com/LiberUA/Book/minzv/14.pdf>
18. De Hoog R.H., Racanska L. The Role of the Nonprofit Sector Amid Political Change: Contrasting Approaches to Slovakian Civil Society. [Електронний ресурс]. – International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations. – 2003. – Vol. 14, issue 3. – P. 263-282. – Режим доступу: <http://link.springer.com/article/10.1023/A:1025627302903#>
19. Словацький шлях до НАТО. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://spetskor.dp.ua/art_803.php

References

1. Lohinov, Ya. (2010). *Ukraine-Slovachchyna: dovhyi shliakh vid baiduzhosti do partnerstva* [Ukraine-Slovakia: a long way from indifference to partnership] [Online]. *Dzerkalo tyzhnia*.

- Ukraina* [Mirror of the week. Ukraine]. № 10. 19 bereznia. Available from: <http://gazeta.dt.ua/archives/818> [In Ukrainian].
2. Siruk, M. Yak u Slovachchyni podolaly “kuchmizm”: uroky dlia Ukrainy [How to overcome “Kuchism” in Slovakia: lessons for Ukraine] [Online]. *Den* [Day]. Available from: www.day.kiev.ua/uk/print/332587 [In Ukrainian].
 3. Kish, Ye. (2008). *Tsentralna Yevropa v suchasnykh systemi yevrorehionalnoi intehratsii* [Central Europe in the modern system of Euroregional integration]. Uzhhorod: Lira. [In Ukrainian].
 4. Kliuchkovych, A. Osoblyvosti rozvytku partiinoi systemy Slovachchyny v konteksti suspilnopolitychnykh transformatsii kintsia XX – pochatku XXI st. [Peculiarities of the development of the party system of Slovakia in the context of socio-political transformations of the late XX – early XXI centuries]. [Online]. Available from: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/PSF/2009_11/Klyuchkovych.pdf [In Ukrainian].
 5. Kudriachenko, A. (2010). Ukraina i Vyshehradska chetvirka: stan ta perspektyvy spivpratsi [Ukraine and the Visegrad Four: the state and prospects of cooperation]. In: *Ukraina ta Vyshehradska chetvirka: na shliakhu do vzaiemovyhidnykh vidnosyn* [Ukraine and the Visegrad Four: on the way to mutually beneficial relations]. (Pp. 37-53). Bratislava. [In Ukrainian].
 6. Chernyk, P. (2009). Ukraina v heopolitychnykh kontseptsiiakh Chekhii ta Slovachchyny XX st. [Ukraine in the geopolitical concepts of the Czech Republic and Slovakia in the XX century]. *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku* [Ukrainian national idea: realities and prospects of development], 21, pp. 172-179. [In Ukrainian].
 7. *Nations in Transit 2007: Democratization from Central Europe to Eurasia*. New York: Freedom House. [In English].
 8. Public employment in European Union member states (2010) [Online]. *Ministry of the Presidency*. Madrid. Available from: URL:http://www.dgaep.gov.pt/upload/RI_estudos%20Presid%C3%AAncias/Public_Employment_EUMS.pdf [In English]
 9. (2008). *The Third Sector in Europe: Prospects and challenges*. New York. [In English].
 10. Kopiika, V. (2005). *Yevropeiskyi Soiuz: Dosvid rozshyrennia i Ukraina* [The European Union: The Enlargement Experience and Ukraine]. Kyiv: Yurydychna dumka. [In Ukrainian].
 11. Vovkanych, I. & Sviezhentseva, O. (2011). Osoblyvosti postsotsialistychnoi transformatsii v Cheskii Respublitsi v 90-kh rr. XX st. [Features of post-socialist transformation in the Czech Republic in the 90s of the XX century]. *Slovianskyi visnyk* [Slavic Herald], 11, pp. 12-16. [In Ukrainian].
 12. Pidlutskyi, O. Vatslav Havel: intelektual, yakyi zdolav Absurdystan [Vaclav Havel: an intellectual who defeated Absurdistan] [Online]. *Dzerkalo tyzhnia. Ukraina* [Mirror of the week. Ukraine]. Available from: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/vatslav_gavel_intelektual_yakyi_zdolav_absurdistan.html [In Ukrainian].
 13. Rudych, F. (2007). Politychni lidery i stratehii reform u krainakh Tsentralnoi i Skhidnoi Yevropy [Political leaders and reform strategies in Central and Eastern Europe]. *Politychnyi menedzhment* [Political management], 2, pp. 33-34. [In Ukrainian].
 14. Yanchuk, L. Rol “Vyshehradskoi solidarnosti” u zovnishnopolitychnii diialnosti Slovatskoi Respubliky (1989-2004 rr.) [The role of “Visegrad Solidarity” in the foreign policy of the Slovak Republic (1989-2004)] [Online]. Available from: http://histans.com/JournALL/mo/mo_2010_19/11.pdf [In Ukrainian].
 15. Evans, G. & Whitefield, S. (1993). Identifying the Bases of Party Competition in Eastern Europe. *British Journal of Political Science*, 4, (23), pp. 521-548. [In English].
 16. Yanchuk, L. Yevropeys’ka intehratsiya Slovats’koyi Respubliky (1993-2004 rr.) [European integration of the Slovak Republic (1993-2004)] [Online]. Available from: <http://histans.com/JournALL/green/11/31.pdf>. [In Ukrainian].

17. Yanchuk, L. Dosvid realizatsii Yevrointehratsiinoi stratehii Slovatskoi Respubliki [Experience in implementing the European Integration Strategy of the Slovak Republic][Online]. Available from: <http://histans.com/LiberUA/Book/minzv/14.pdf> [In Ukrainian].
18. De Hoog, R.H. & Racanska, L. (2003). The Role of the Nonprofit Sector Amid Political Change: Contrasting Approaches to Slovakian Civil Society [Online]. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 3, 14, pp. 263-282. Available from: <http://link.springer.com/article/10.1023/A:1025627302903#> [In English].
19. Slovatskyi shliakh do NATO [Slovakia's path to NATO] [Online]. Available from: http://spetskor.dp.ua/art_803.php [In Ukrainian].

Ткаченко И.В. Опыт постсоциалистической трансформации в Словацкой Республике.

В статье рассмотрен опыт постсоциалистической трансформации в Словацкой Республике после Бархатной революции и получения независимости вследствие распада Чехословакии в 1993 г. Исследован процесс реформирования общества и государства, переход от коммунистической к западной модели хозяйствования, роль общественного сектора на пути вступления в ЕС и НАТО. Определено, что реформирование власти, общества и государства, начатые еще в общем государстве чехов и словаков под руководством В. Гавела в 1990-1992 гг., имели важное значение для формирования и дальнейшего становления независимой Словакии, ведь, несмотря на некоторые отличия, европейский вектор стал ключевым фактором, который определил ускоренную модернизацию и переход от планового социализма к свободному рынку. Указано, что «мирный развод» с Чехией стал одним из важнейших шагов на пути успешной европейской интеграции Словакии.

Представлена ключевая роль гражданского общества в процессе преобразования словацкого государства, преодолении негативных последствий доминирования коммунистической идеологии на пути европейской и евроатлантической интеграции. Общественный сектор стал той движущей силой, которая направила словацкое общество по пути ускоренной модернизации в 1998-2006 гг. Показан процесс борьбы сторонников европейского выбора с пророссийской политикой В. Мечиара, период которого следует считать «словацким кучмизмом». Победа проевропейских сил на выборах в 1998 г. способствовала ускорению модернизационных процессов в Словакии, проведению необходимых для вступления в ЕС и НАТО изменений в обществе и государственном строительстве.

Ключевые слова: общественно-политическая модернизация, европейская интеграция, гражданское общество, постсоциалистическая трансформация, общественный сектор, членство в ЕС и НАТО.

Tkachenko I. Experience of Postsocialist Transformation in the Slovak Republic.

In the article the experience of post-socialist transformation in the Slovak Republic after the Velvet Revolution and gaining of independence after the collapse of Czechoslovakia in 1993 was examined. The process of reforming of the society and state, the transition from the communist to the western model of economy, the role of public sector on the path to EU and NATO accession were investigated. It was defined that the reforming of authorities, society and the state, which had already begun in the common state of Czechs and Slovaks under the leadership of V. Havel in 1990-1992, had a great value for the formation of independent Slovakia, because, despite some differences, the European destination became a key point which determined the process of accelerated modernization and the transition from planned socialism to a free market relation. It was determined that the «peaceful divorce» with Czech Republic had become one of the most important steps on the way for successful European integration of Slovakia.

The key role of civil society in the transforming of Slovak state and overcoming the negative consequences of the dominance of communist ideology on the path of European and Euro Atlantic integration was represented. The public sector has become a driving force that guided Slovak society towards accelerated modernization in 1998-2006. It was shown the process of struggle of the

European choice supporters with pro-Russian policy of V. Meciar, whose period should be generally considered as a «Slovak kuchmism». The final victory of pro-European forces in the 1998 elections led to the acceleration of modernization processes in Slovakia, implementation of required changes in society and state managing necessary for EU and NATO accession.

Keywords: *sociopolitical modernization, European integration, civil society, post socialist transformation, public sector, EU and NATO membership.*